

Cartea II.

279226

Anulu 11.

Cartile Sateanului Român

scriere pentru poporu.

Apare la 1/13 a fie-carei lune.

Sumariu:

II. Joanu Baracu si opurile lui. — Aflatulu. — Ce se lucre economulu in lun'a lui Februariu? — Ce ne spunu betrânii despre tîmpu? — Ghicituri.

Joanu Popu Reteganulu,
redactoru.

Blasiu 1886.

Tipograff'a Seminariului gr. cat.

Cartile Sateanului Român.

Cartea II.

Blasiu 1/13 Februaru 1886.

Anulu 11.

In tóta lun'a iésa câte o carte de o cóla de mare si adeca la 1/13 a fia-carei luni.

Pretiuulu: pe anu 1 fl. 20 cr. pe $\frac{1}{3}$ anu 60 cr. v. a.

Iubite cetitoriule!

La dorinti'a unui mare numeru de cetitori, cu deosebire dintre vechii abonanti ai acestoru cărți, suntemu nevoiti a le scóte si de aci in colo in vechiulu lor formatu. Cartea I dara o vomu repitári in formatulu acesteia si o vomu trimite buniloru abonati preste putíne díle. **Redactiunea.**

II. Joanu Baracu sí opurile lui.

BCU Cluj / (1772–1848).ersity Library Cluj

Jubite cetitoriule! Nu lucru fara interesu -ti vá fí deca vei cunosce viéti'a barbatului care ti-a datu cele d'intâiu sí mai iubite dóue cărți scrise pentru poporu, ba un'a chiar sí din povestile poporului, sí cari cărți pâna adi suntu fórte cetite de satenii caraturari. *Joanu Baracu* fú numele barbatului care a scrisu pentru poporu frumósele cărți:

Arghiru sí Elen'a sí

Risipirea Jerusalimului, cărți aceste dóue, decátu care pentru poporu nu avemu.

Éta pre scurtu viéti'a lui:

Joanu Baracu s'a nascutu la Brasiovu in anulu 1772. Dupa ce si-a gatitu scólele de invetiatiu, apoi s'a pusu aci invetiatoriu la scól'a românesca, adeca *dascalu* norm. Neun. in Brasiovu, dupa cum se subscriá elu ¹⁾, mai târdfu apoi se facú traducutoriu pentru limb'a românesca la magistratulu de acolo (de buna séma cà ce fiendu dascalu românescu n'o fi avédu cu ce se sustíneá).

¹⁾ Vedi »Inainte cuvéntarea sa« la poemulu *Arghiru sí Elen'a*, tiparitu — Domnedieiu scie a câtea óra — la 1882, in tipografi'a moderna la Bucuresci.

La anul 1800 (cându fû adeca de 28 de ani) traduse de pe unguresce ¹⁾ poemulu *Arghiru sî Elen'a* ²⁾; ér mai târđu prelucrà in versuri „*Risipirea Jerusalimului*“ despre care ne spune Gaster (pag. 345) cã inca la anul 1682 fû tradusa de pe grece de metropolitulu Dosoftei sî tiparita la Jasi in Vietile sântiloru. Cine scie, Baracu dupa care autoru de mai inainte a lucratu opulu seu in viersuri, destulu cã sî acest'a, dinpreuna cu Arghiru, e unulu dintre opurile celea mai cautate pentru poporu.

Baracu a mai scrisu sî alte cãrti, precum :

Retacirile lui Ulise, Deucalionu sî Pirha, O mie sî una de nopti (Halime) si a. sî a redactatu „*Fói'a Duminecei*“, ér' la 1848 a muritu. Mai popularu scrietoriu decãtu elu mai cã nu aflãmu; la elu totu e simplu, naturalu, nemaestritu, de aceea e sî atãtu de iubitu poporului nostru.

Dreptu proba din scrierile lui, se vedemu pe Arghiru sî Elen'a care nu e altu-ceva, decãtu o prea frumósa poveste romãnesca pusa in versuri.

Erã o vreme, pâna mai eri alalta eri, cându povestile poporului erãu despretiute, cãci nu se mai gãndeã nime, cã dóra ele aru fi de ceva sãma, de ceva folosu; ele erãu privite numai cã nesce inchipuiri copilaresci; adi inse, dupa ce ómenii de carte venira la convingerea cã literatur'a asia numita clasica fãra literatura populara nu póte se existe, ba nu póte nici se se forméze; adi, bucatile literaturii populare incepu a fi nu numai bagate in sãma, ci chiaru de aprópe pretiute de ómenii cu mintea la locu; adi se pune sãma pre productele literaturii populare, se pune sãma, sî se aduna barbatesce de unde numai se capeta sî se dau in mân'a barbatiloru celoru invetiati, cari apoi scotu din ele lucruri minunate. Au bagatu adeca ómenii cei in adeveru invetiati de sãma, cã fantasi'a cea copilarésca a poporului e o mare nemarginita, carea e plina de comori fórte scumpe pentru sciintia.

Fantasi'a poporului nostru inca nu e lipsita de comori; ea a produsu povestile celea multe sî frumóse, cu: crai, imperati, smei, draci, strãmba-lemne, sfarna-piãtra, clatina-muntii, fuge-iute,

¹⁾ vedi Gaster *Literatur'a populara* pag. 549.

²⁾ Despre acestu poemu dice Kóvári in opulu seu: »Száz történelmi rege« cã erã propriu tuturoru popóreloru evului mediu cã mitu, ér in Ungari'a Pa lucratu mai ántãiu Górgei Albert, care lucrare nu se mai afla nicaire. La 1781 o prelucrà Piskolti István precãndu catãneã in Itali'a. Dupã care óre a lucratu Baracu pe a sa, ori dóra nici dupa un'a? e alt'a intrebare; destulu cã Gaster sustiene a fi traducere de pe ungrie.

buturuga, fetu-frumosu, dîne, priculici, strigoi, s. a. de cari aude omulu cu deosebire la móra, in siedietóre, in prohodu sî — la desfacutu de cucuruzu, tómn'a, precum sî in serile cele lungi de iérna.

Un'a din celea mai frumoése povesti a scrisu Joanu Baracu in versuri si e pâna adi cea mai respandita carte in poporu, ea e ântâiu dupa Visulu maicei domnului, apoi Leonatu din Longobard'a sî Risipirea Jerusalimului.

O se ve spunu pe scurtu povestea lui Baracu, pe care elu o numesce: *Istori'a prea frumosului Arghiru sî a prea frumoési Elen'a, cea maéstra sî cu pèrulu de auru*. Adeca o inchipuire sub care se întielege luarea tierei Ardealului prin Traianu Cesariulu Râmului⁴.

Ve rogu deci se cetiti mai întâiu povestea, apoi se ne gândimu o leaca asupra ei.

Arghiru craisorulu

Celu mai pedepsitu cu dorulu ¹⁾

a fostu

Fiulu lui Acletonu, anume:

Craiulu celu bogatu din lume, dar numele tierei, de unde

adeca eráu — nu se scie inca. Craiulu Acletonu cu tóte bunurile lui, cu tóte cà are o craésa blânda sî trei feciori cá trei bujori, nu erá fericitu. Sî rogu-ve, cum sî poteá fi fericitu, cându in gradin'a lui se aflá unu pomu minunatu

Care diu'a infloresce

Nóptea cóce sî rodesce

Apoi ce mere? totu de celea de auru! Dar ce folosu? Craiulu nu poteá se le védia nici cându, càci:

. . . Diu'a nu le apuca

Pâna pieru cá o naluca.

De aci vine nefericirea craiului, merele acelea -i facura atâtea díle amare, pâna se hotari se puna paditori care se tiena buna séma de mere sî se prinda pe hotiulu ce le fura. Mai antaiu pazesce feciorulu celu mare, dupa acea celu mai mijlociu, dar fie-care:

Vede mugurulu cum cresce

Sî mai apoi cum plesuesce;

Incepu frundiële inverdite,

Acusi-acusi flori albite.

Flórea cade sî rodesce,

Sî ród'a se ruminesce.

Dar veni o bóre lina

Cu de somnu dulcétia plina,

Sî-lu adórme fâra veste,

Nu mai vede cine este.

¹⁾ Tóte versurile le iau dela Baracu, ér tiesetur'a in prosa o facu insu-mi anume, cá se iésa mai scurtu, fiindu la Baracu vreo 79 pag.

Vedîndu craiulu un'a cá ast'a, se mâniã atãtu de tare, de voi se chiaru taie pomulu, care -i aduce atãt'a nefericire. Dar Arghiru, fiulu celu mai micu a craiului se rîga frumosu se nu taie pomulu pâna vá cercã se pazesca sî elu o nôpte.

Sî dupa multe rugari, se invoi craiulu. Arghiru inse a fostu mai norocosu elu n'a adormitu; sciti de ce?

Celu mai micu
E mai voinicu,

dîce cãnteculu, ér Arghiru erã celu mai micu din fratii lui, adeca celu mai tîneru. Elu dar' nu a adormitu, a vediutu pomulu cum infloresce, cum rodesce, apoi, cum prindu merele a se cóce. Sî a mai vediutu ceva: a vediutu lasãndu-se din vîzduhu spre pomu siese peuni frumosi. Elu prinse unulu dar — acel'a pre locu se prefacù intr'o fêta atãtu de frumósã, cã

Nici o limba omenésca
Nu póte se o graésca.
Nici nu se póte descrie
Cum i siedeã a fî vie.

Cum o zaresce Arghiru — inmarmuresce de uimire.

Copil'a ace'a inse -lu mângae, i spune vorbe blãnde sî cu dulcétia, vorbe de dragoste, sî-i descopere cã ea a saditu pomulu, dar nu pe sém'a toturoru, ci numai pe a lui Arghiru. Dupa ce aude Arghiru vorbele aceste se aprinde de dragoste pentru fêt'a acea maéstra; deci

Elu cu dragu o 'mbratiosiéza
Cã flacar'a se-i mai cadia.
Dar nici ea nu se feresce
Cãci prea tare -lu iubescce;
Ci se légana pe bratie,
Din buze culegu dulcétia.

Arghiru -i dîce: déca ai venitu ací, déca me iubesci, déca mi te-ai facutu cunoscuta incãtu de acumu nu asi mai poté traí fãra tine — remãi incalete ací, fii-mi sotie pe lege. Ér ea -i respunde:

Oh! cum asi face din fire
Dragostei impotrivire?!
Cã sî eu, vai de mine,
Nu potu traí fãra tine.
A ta suntu, dau mân'a drépta
Fie sî cuvêntu sî fapta.

Apoi s'au imbratiosiatu, au povestitu multe vorbe de dragoste sî s'au culcatu sî au dormitu pâna deminétia imbratiosiatu.

Dar diminéti'a, pâna a nu se sculá ei, a intratu in gradina o baba hida, carea vedîndu parechi'a cea fericita dormindu, scóse unu

cutitasiu și taiè câteva fire din pèrulu fetei, apoi fugi în cetate. Biét'a Elena (asia se numiá fét'a cea frumoáa), dupa ce s'a desceptatu și s'a vediutu batjocorita se superà forte tare și strigà pe Arghiru, care dormiá înca, apoi -i dîce plângându:

O, prea iubite Arghire!
De mi-ar fi venitu în fire
Cà se afla hoti spre jale
La palaturile tale:
De multu me duceám, mai bine,
Decátu se patiescu rusine.
Me ducu, cà suntu insielata,
Nu mai remânu rusinata.

În zadaru o rogà Arghiru se nu se duca, în zadaru -i spune cà elu nu e de vina; în zadaru -i promite (fagaduesce) cà va pedepsi aspru pre cine i'a taiatu perulu; tóte-su în zadaru! Ea iubesc pe Arghiru, dar nu mai póte remâné la elu.

Déca vede Arghiru cà nu vrea se remâna la elu, o róga se-i spuna baremu unde locuesce. Ea-i spune: Cetatea négra e locuinti'a mea, dar

Omu nici cà pote se fie
Care acolo se vie.

Intr'aceste ea aude deschidîndu-se portiti'a gradinei, deci nu mai póte dîce nimicu

Ci în susu în vesduhu sbóra
Cà o pasere usióra.

Ea s'a dusu. Arghiru a lesînatu de parere de reu. — Cu Elen'a de odata l'a parasitu și odihn'a sufletésca. Nu mai are stêmperu. Cas'a parintiloru -i se pare pustíá; nu are odihna nicairi, nimicu nu-i mai face voia buna, trebue se ié lumea-n capu pâna va dá de Elen'a cea frumoáa, de mirés'a lui, de liniscea sufletului seu,

Si pléca numai c'o sluga,
Merge dându domnului ruga;
Totu prin locuri necalcate
Si prin paduri neámblate.

— — — — —
Câte birturi, câte sate,
Totu intréba de cetate.

Dar, vai! în zedaru ori ce întrebări, cà nime nu sciá se-i spuna unde e cetatea négra. — Speranti'a (nadejdea) inse nu-lu parascesce. Chipulu Elenei, ce-lu aveá în minte, -lu duceá totu mai departe și mai departe și-i întareá poterile, și în urm'a urmeloru ajunge chiaru în Cetatea négra.

Ací de buna séma nu potù merge numai decátu, éc' asia, la

curțile Elenei, deci trage la o casa de masu. Din intemplantare nimersece la o veduva bogata care aveá numai o fêta. Sér'a mai povestescu ei, cá omenii, apoi se culca. Arghiru spuse de ce batù elu atâ't'a cale, și spuse și ace'a, cá e fecioru de craiu.

Dupa ce adormi Arghiru, se gândi multu veduv'a: cum ar face se-si marite ea fêt'a dupa elu, cá prea erá frumosu și avutu. In urma se gândi se cumpere pe sluga — cá bagsém'a și pe atunci nu se prea intreceáu slugele in credinti'a cátra stapâni. Și isbutesce haranc'a! Slug'a iá dela veduva nescari unsori fermecate și dimini'ti'a dupa ce intrà cu Arghiru in gradin'a Elenei, elu adórme frumusielu pe stapânulu seu, cá se nu-si póta vedeá mirés'a.

Colo cam cátra prânzu vine Elen'a in gradina, imbracata frumosu, și cu unu pèru de auru lungu pâna-n calcâie. Și se bucura multu vedîndu pe Arghiru, și se pune lînga dînsulu, si-lu striga pe nume, -lu saruta, -lu stringe in bratie, vrea se-lu descepte — dar pace! elu dormiá cá mortu.

In urma Elen'a s'a dusu.

Și in trei rînduri -i s'a intemplantu Elenei asia, ér cându fù a treia óra díse cátra sluga: Se spui stapânului teu, cá mai multu nu-lu cautu. Nici n'a venitu mai multu.

Par cá vedemu necasulu lui Arghiru cându i- spunea slug'a cá Elen'a a fostu lînga elu, cá l'a strigatu pe nume, cá l'a sarutatu, și nu a voitu ori nu si-a potutu baremu ochii redicá spre ea se o védia.

Acumu parascesce speranti'a (nadejdea) pe Arghiru. Simtiesce cá aceste numai servitoriulu i.le a facutu, deci -lu ucide, ér plecându de acolo blastemà pe veduva:

Se patiesci si tu cá mine

Cându a fi se-ti fie bine!

Apoi buigatu de capu de necazu

Spre câmpuri pornesce

Și prin paduri pribegesce.

Pribegindu asia -i vinu in minte parintii, rudele, cas'a parintloru, fericirea de odata, și intr'atâtu se intristéza, de striga câtu -lu tînea gur'a:

O, mórte! vino, grabesce,

De amaru me mântuesce!

Dar mórtea nu vinea. Elu temânduse cá are se ascepte prea multu pâna se vina mórtea, se hotaresce se-si faca singuru sém'a.

Cându chiaru voiá se se ucida, aude in padure nesce glasuri cá de fiere selbatice, deci grabesce repede intr'acolo dîcându-si: e

pecatu se me omoru cu mân'a mea, dar mergu acolo cà fierele sciu cà de odata me sfasie sî scapu de chinuri.

Cându ajunge acolo, ce vede? trei copii de dracu se certáu cumplitu pentru nescari lucruri scumpe, ce le remase dela parinti sî nu le sciáu impartî: unu chepenégu, unu sbiciu sî nescari papuci eráu lucrurile de cërta, dar aceste fermecate, — dracesci.

Cum vedu draculetii pe Arghiru -lu róga se le fie judecatoriu. Elu nu dice ba, dar mai ântâiu vrea se scie de ce tréba suntu acelea trei lucruri?

Dupa ce afla, apoi le dice:

Mergeti in trei parti sî — care va fî mai intâiu ací a aceluia se fie tóte trei lucrurile. Sî draculetii s'au dusu, ér Arghiru se incaltîa cu papucii, luà chepenégulu pe elu sî sbiciulu in mâna sî cum dice: Hop hop! se fiu la iubita Elena — indata se redicà dela pamântu sî cá fulgerulu sburà pâna la ea; intr'o minuta fû acolo.

Precându sosira draculetii se le faca dreptate, poteau fluerá a baguba de dorulu lui Arghiru.

Asia ajunse Arghiru la palatulu Elenei celu frumosu. Elen'a inse nu voi se créda pre servitórele care -i spusese cà elu vine, ci le palmuesce. Dar dupa ce -lu vede ea insasi, in cunósce sî le crede.

Sî cu bratielè gatite

Dice: O! alu meu iubite! . .

— — — — —
Nu suntu vrednica de tine,

Câtu ai amblatu dupa mine! . .

Ér Arghiru i respunde:

Pentru tine rabdu sî mórte

Pentru cà te iubescu fórte.

Apoi intra in palatu sî uita necesurile trase pâna intrace'a.

In urma facu unu ospetiu mare, mare sî

Ce cautase cu intristare

Acumu in bratie o are.

Ací e gata povestea.

Joanu Baracu, Kőváry Laszlo ¹⁾ sî Atanasiu M. Marienescu ²⁾ suntu de parere cà povestea acést'a are numai insemnatate istorica, fiindu adeca de a se intielege sub Arghiru Traianu, sub Elen'a cea cu pèru de auru Daci'a cu minele (baile) ei de auru. Merulu de auru — darea ce o platira Romanii sub Domicianu lui Decebalu regele Daciloru, perirea merului — stergerea darei; sî sub pribegenile

¹⁾ in Száz történelmi rege, pag. 62–63.

²⁾ vedi disertatiunea introductiva la colectiunea sa de balade poporale pag. XVIII.

sî necasurile lui Arghiru — luptele sî greutătîle lui Traianu pîna a cuprinsu Daci'a. — Tréca duca-se! cui -i place se si-o esplice din punctu de vedere istoricu asia se fie; mie inse -mi vine mai bine la socotéla a o priví din punctu de vedere filosoficu, precum facú sî Dr. Petre Dulfu, prof. in Români'a ¹⁾ Éta cum dîce d-lui . . . acést'a poveste are o alta insemnatate: unu intielesu filosoficu fórte adêncu, sî cu multu mai largu decátu se se póta esplicá numai la unu singuru omu. Povestea lui Arghiru sî Elen'a este . . . este cea mai poetica sî mai perfecta alegoria a vietiei omenesci in genere, in care sub Arghiru se intielege totu omulu; sub Elena — fericirea, ce se aréta la toti prin visurile de auru ale tineretieloru, sî dupa care in zadaru alergámu pre acestu pamêntu.

Sub craiulu celu bogatu si totusi nefericitu Acletonu intielegemu pe ori care omu, cà ori care omu e craiu preste natura, e multu mai pre susu decátu dobitócele sî decátu ierburile sî bolovanii pamêntului. Omulu cá sî craiulu celu din poveste, se aiba ori câte bunuri sî placeri, totusi -i mai lipsesce ceva, din care cauza (pricina) fericitu nu póte fi ací in asta lume.

Prin bab'a cea hîda intielegemu trist'a realitate carea ne nimicesce visurile celea mai placute, sperantiele (nadejdile) celea mai mari.

Arghiru remîne lesînatu de parere de reu dupa ce s'a dusu Elen'a dela elu.

Sub acést'a avemu se intielegemu juní'a inflacarata sî plina de sperantie frumóse dar — amagitóre. Este óre omu, la care in tineretie se nu -i se fi aretatu fericirea zimbindu-i cu iubire? Viéti'a fie-carui omu in junie nu e alta, decátu unu visu de fericire, cá sî cela alui Arghiru. Sî câtu tîne acestu visu? Pîna vine realitatea, acésta Baba hîda, care cu cutítulu ei ciungaritoriu ne descépta din somnu. Atunci Elen'a cea frumósa, fericirea, sbóra departe dela noi, in lacasiulu ei celu cerescu, unde nime din cei vii nu póte ajunge.

Arghiru pléca superatu, singuru numai cu o sluga . .

Unde-ti trebue mai frumósa oglinda a vietiei nóstre? Au nu suntemu sî noi siliti a parasí odata cas'a parintiésca, cu ânim'a plina de dorere; càci acolo, numai acolo, fie fostu ace'a numai unu bordeiu, numai in léganulu aceleia amu gustatu fericire, care ací sub sóre nu o vomu aflá mai multu, chiar se âmblámu cu opinci de fieru pîna tóte s'ar rode!

¹⁾ Amiculu Familiei alui Negrutiu, n-ro 1 si 2 din 1879.

Ba se întembla uneori că ajungem tînt'a după care îmblăm atît'a vreme, dar óre atunci suntem apoi fericiți după cum sperăm? . . . Nici decît! Unu simțiu de neindestulire născutu în ănim'a năstra, apoi vicleni'a și pism'a omenilor rei, nu ne lasa nici odată se potemu gustă deplinu dulceti'a fericii ce ni o am castigatu cu atâtea sudori și chiaru lacrimi. Intrăm în raiulu fericii năstre și totu nu suntem fericiți. Intrăm în grădin'a Elenei; ea vine la noi, ne îmbraciosiēza, ne saruta, dar noi dormim și nu potemu nici baremi se-i vedemu faci'a. Numai după ce ne parasesce éra, scim că ne a cercetatu.

Arghiru se hotăresce se se sinucida.

Acést'a e sórtea tuturoru acelor'a, ce pasiescu în viētia cu sperantie prea multe și prea mari. Se amagescu întru tóte, numai una le mai rămăne — mórtea.

Căndu se reintorc draculetii nu mai afla pe Arghiru nici lucrurile celea scumpe.

Asia o patiescu totu de a-un'a cei slabi și nepriecuti, căndu în locu de a se uní, în locu de a pune umeru la umeru, se cërta între sine; atunci devinu prēda unui'a mai tare și mai sîretu (vicleanu) decît ei.

Arghiru în urma totusi afla pre Elen'a. Adeca: ce nu afla omulu în asta lume, fericierea, o va aflá din colu de mormēntu.

Acést'a fū însemnetatea filosofica a povestei lui Arghiru și Elena. Ori din ce punctu de vedere o vomu luá, trebue se venim la convingerea că:

1. Fantasi'a poporului e fórte vie, creaza lucruri de o frumsetia rara, numai se fie apoi cine aduná și ordiná lucrurile ei;

2. Cumcă Baracu, îmbracāndu în frumosulu vestmentu a poesiei acést'a poveste scumpa a facutu unu bunu servitiu literaturii năstre, de o parte dāndu poporului o carte scrisa în limb'a lui cea lesne de întielesu, de alt'a aretāndu-i că și productele lui (ale poporului) suntu demne (vrednice) de pusu pe hārtia. De și sustîne Gaster că e tradusa de pe ungrurie, eu credu că o poté sci Baracu și fāra de a o traduce, de óre ce cu pucina varietiuene o amu și eu în vre-o dóue povesti poporale. Altcum și cea ungrésca poteá fi luata fórte usioru din graiulu multimei locuitoriloru Ardealului și numai scrisa ungruesce, cu atātu mai vērtoșu că pāna acu -su 7 ani-i ascriáu numai caracteru istoricu, pusa fiindu între miturile istorice.

Multe mai avem noi de acestea, numai trebuescu cautate și scrisa după cum le audim, se nu ne facem adevărați mesteri-strici.

J. P. R.

Aflatulu.

(Poveste).

(fine).

Invoial'a fû facuta. Pahonu și Aflatulu nu sciusera nimicu de unéla boieriului cu mosiu Gligoru. Boieriulu scrisese o carte pe un foiu de hârtia, o impatură în patru și o dete lui mosiu Gligoru se o dee lui Aflatulu, er acela se o duca la cocon'a boieriului asia. „Me Aflatule, strigă mosiu Gligoru, „mè în hai în còce;“ Și după ce se apropiă feciorulu de ei -i dadù unu petecu de hârtia scrisu pe de o parte și impeturatu în patru dicându-i: Se mergi cu acést'a la cocón'a boerésa, la curte, boieriulu nu merge acasa vre o septemâna, ér tu se stai acolo pâna se va reintòrce boieriulu, și după ce d-lui va sosi acasa, ér te va slobodí și vei vení la oi; întielesumai? . . Intielesu, mosiu Gligoru; ci me rogu de iertare, se mérga nenea Pahonu, cà eu nu am fostu nici cându în satu între ómeni, nici nu știu unde se duc cartea, nici cum se vorbescu cu cocón'a, -ti spunu dreptu cà eu de voia nu mergu, fara silitu dóra.

Mosiu Gligoru scapà o lacrama, dar simtîndu cà -lu arde pre obrazu se întornà într'o parte de o sterse și apoi dîse:

Dute tu, dragulu mosiului, dute, nu trebuie se ne aretăm improtivnici boieriului, cà éca la turm'a dumnisale traimu și în locurile d-sale, apoi dór o septemâna — 2, nu-i unu capu de lume, pâna va vení boieriulu, ci tu fii cu minte și credintiosu jupanesei boeritiei. Cu aceste vorbe tramisera pe Aflatulu spre satu, aretându-i de departe la pólele muntelui unu turnu acoperitu cu pleu și spunendu-i cà acela e alu bisericiei, ér lângă biserică sunt casele boieriului, singure cu 2 rënduri de ferestri în totu satulu, se întrebe numai de curțile boieriului, cà ori cine i le va aretá, nefiindu alti

boieri in totu satulu, apoi cartea se o dee jupanesei. — S'a dusu.

Boieriulu -si cautà de cale dîcându unu: „multiamu dómne“, sî gândindu in mintea lui: acum totu nu scapa; mosiu Gligoru inca dîce unu „multiamu dómne“, sî aretà lui Pahonu galbinii, care vedîndu atâta auru odata, mai cà inlemnî sî nici cutezà a întrebá pe betranulu: de unde -su galbinii, dar nici nu-i plesni prin minte cà dóra aceia ar fî pretiulu Aflatului. La plecare Aflatulu -si redicà caciul'a de pe capu, facù 3 sânte cruci sî dîse de trei ori: dómne ajuta! asia erá invetiatu de mosiu Gligoru.

Sî merse Aflatulu, sî merse, dar merse voinicesce pe colnicu in josu, sî cóle cându arde sórele mai tare dete de o fantâna sub unu fagu mare. Ací o se poposescu una, dîse Aflatulu, sî se puse la umbra fagului, sî beù odata apa pecuraresce, se trânti a lene pe spate sî aruncundu caciul'a câtu coló cu cartea cu totu, scóse fluerulu sî incepù a trage unu cântecu de mirlele stau pe clómbele fagului cá mute sî-lu ascultáu, par cà ar fî vrutu se invétie sî ele a cântá cá elu. Totu dîse, totu dîse din flueru sî de odata i cadiù fluerulu din mâni — adormì.

Pe atunci amblá D-dieu cu St. Petru pre pamèntu. Chiaru ajungu la fêntên'a ace'a sî beu apa sî ei cá drumarii cându suntu obositi de cale. St. Petru vrù se tredîesca pe Aflatulu dar D-dieu dîse: lase-lu se se odihnésca, cà e obositu sermanulu, vedi ce bine-i cade somnulu. Apoi luà cartea de lângu caciula sî cetì: D-Ta, jupânés'a mea, se scii cà flacaulu ce duce cartea acést'a, se chiama Aflatulu, sî eu dorescu sî poruncescu, cá indata ce ajunge acasa, se-lu mâni in pivnitia dupa ceva, ér tiganulu nostru se fie ascûnsu dupa usi'a pivnitiei sî cum ce vá vedé cà intra acolo Aflatulu, se-i taie capulu. Déca nu ve-i face cum -ti poruncescu eu, se nu me ascepti acasa, fàra se mergi câtu te voru duce 2 ochi. Preste o septemèna sî eu mergu acasa. Nime,

afora de tiganulu nostru nu are se scie de totu lucrulu. — Ací erá apoi iscalitur'a boieriului.

Déca vediù D-dieu ce-i scrisu, díce lui St.Petru; vedi prietine, boerii sí in potriua ursiteloru voru se se puna, dar una cá ast'a totu n'a fí. Apoi scrise sfinti'a sa alta carte chiaru cá ace'a de mare sí o puse lînga caciul'a Aflatului, ér cartea boieriului o pusa in busunariu sí se cam mai dusera.

Dela o vreme, cólea dupa ce se saturà de somnu, se sculà sí Aflatulu, fàra se scie cà dóra-cineva a mai fostu pe acolo, sí puse fluer'a dupa sierpariu, caciul'a pe ciafa, cartea intr'o mâna sí bat'a in alta, sí hai càtra satu. Erá pela ojina cându ajunse la curtea boeresca sí dete jupanesei cartea. Ace'a cunoscù scrisórea cà -i a boieriului, apoi chiamându pe Aflatulu in casa, unde erá sí Saftica, coconiti'a boieriului, sí singur'a lui fata, cetì cu glasu inaltu :

Se scii jupanésa, cà flacaulu care duce cartea asta se chiama Aflatulu, e din neam mare sí voescu sí poruncescu cá indata ce va sosí cartea la mân'a ta, tu se chiemi preotulu satului sí se-i spui se-lu cunune cu coconiti'a nóstra Saftic'a. Ast'a e dorinti'a sí porunc'a mea, sí déca nu o vei impliní, se mergi câtu te voru duce 2 ochi, se nu te afli acasa. Eu voiu sosí acasa preste vre-o septemâna. Ací apoi erá iscalitur'a boieriului.

Ati audítu dragii mei, ce poruncesce sociulu meu, boieriulu? Audítu mama, respunde Saftic'a sí nu se saturá destulu uitandu-se la frumosulu sí voiniculu flacau. Audítu, cocóna, respunde Aflatulu, uitandu-se cu nesce ochi mari la gingasi'a sí frumós'a coconitia, câtu gândéi se o mánce cu ochii. Indata fù imbracatu boeresce, preotulu venì sí -i cununà, sí satulu intregu erá la nunt'a coconitiei Saftic'a cu a boerasiului Aflatulu. Nici dragoste cá de acei doi miri nu se prea vede decâtu arare ori. Ei eráu fericiti; Saftic'a multiameá lui D-dieu cà i a tramisu unu barbatu voinicu,

sî frumosu sî intieptu, dar sî Aflatulu multiamiá lui D-dieu cà i-a trimisu pe acelu boieriu de cinste în cale.

La septamân'a venì boieriulu acasa sî aflà pe jupanés'a lui în genunchi multiamindu lui D.dieu de fericirea ficei săle, ér pe Aflatulu cu Saftic'a âmbându sî jucându-se cá copii prin gradina, pintre flori. Ce ai, nevasta? — întrebà boieriulu intrându în casa.

— Dar ce se am, multiamescu lui D-dieu cà ni-a datu unu ginere vrednicu de cas'a nostra.

Ce ginere? — întrebà boieriulu.

— Dar ce ginere, pe acel'a pe care mi l'ai trimisu tu adi e septemâna.

Tu muiere, tu nu ai facutu ce am poruncitu în scrisóre; en adù scrisórea.

Cum se nu, dîse jupanés'a, dându-i scrisórea, ba am facutu intocm'a precum sta scrisu în carte: amu chiamatu pe pop'a, i-a cununatu, am facutu nunta cumu e dat'a, totu satulu l'am ospetatu, sî -su fórte dragi. Boieriulu cetì scrisórea, crisnù una în dinti, dar de odata-si venì în fire sî dîce: „mi place, bine-i cà s'a întêplatu“.

În deséra începù a se innorá. Boieriulu merse pâna la vie, sî dîse vintielieriului: Mè, strugurii sî piersecile suntu bune de mâncare, am intielesu cà le cam fura, tu nu grigesci bine. Eta-ti spunu, vai de pielea ta déca voiú aflá cà tu nu padiesci cum se cade. Ai se pusci pe ori cine ar vení nóptea în vie, nu-i ertatu se dai la nime pardonu; priceputum'ai? Ér déca -i poté puscá numai unu misielu de hotiu, ai 5 galbini dela mine, m'ai priceputu? — Priceputu boieriule.

Colea pe la cina începù a plouá, de nu altumintrelea, fàra gândeái cà o se piara lumea, fulgerá sî bubuiá de se clatina olele în cuie. Dupa cina dîse boieriulu: dómne cum asiu mai mâncá vre-o doi struguri buni, prospeti, cine ar fî voinicu se-mi aduca o corfitia? Eu tata, dîse Aflatulu, sî

luà o corfitia sî dute pe usia afara. Muierile nici nu prinsera de veste pâna erá sî dusu. Dómne, dómne, dîse Saftic'a, n'ai potutu trimité unu argatu, de chiaru pe elu l'ai lesatu se mérga prin vreme cá asta?! dór asia . . . integè cocón'a. — En taceti, dîse boieriulu, dór ati vediutu cà numai elu de dragu a mersu, dór sciu cà nu l'am tramisu eu; apoi dór e voinicu, nu tândala; — in gându inse -si dîse: dómne multiamu, acum sciu cà nu scapa nepuscatu, sî totu remânu ursitóřile de minciuna cà nu va moscení averea mea, ce nici se nu-i ajute D-dieu. Dar atunci usi'a se deschide sî Aflatulu intra cu corfiti'a plina de struguri frumosi sî buni. Nu v'am spusu? dîse boieriulu, nu v'am spusu cà-i voinicu nu tândala? Dar in gându nu se poté imepá cum de a scapatu nepuscatu. Intr'ace'a mai stete ploia sî boieriulu ésa fâra veste afara sî hai la vie, se pedepséca pe vintieleriulu. Cându dà se intre in pól'a viei . . . puf!! o pocnitura de pusica, sî boieriulu se restórna racnindu cá unu bou. Apoi vine vintieleriulu se védia: cine e? sî se ingrozésce vedîndu cà e chiar boieriulu.

— Nu te spariá nimicu, dîse boieriulu, bagséma ast'a asia a fostu se se intemple, du-me acasa la ai mei.

Mai traì boieriulu pâna càtra mediulu noptiei apoi morì; dar pâna nu inchide ochii dîse: In potriv'a ursitóřeloru se nu se puna omu pamênteanu, fie chiaru sî boieru; éta eu m'am pusu, dar mi-am pusu capulu!

Aflatulu cu Saftic'a moscenira averea sî boeri'a, sî de n'au muritu sî astadiu traescu.

J. P. R.

Ce se lucre economulu in lun'a lui Februaru?

(Faurariu).

1. Se cérna bine bucatele sî se le aeriséze, curatîndu-le bine, cu deosebire bucatele care are de gându a le tîné de semintia.

2. Se desfaca (farimésca) cucuruzulu.

3. Se care gunoiu unde cere trebuinti'a.

4. Cine are gându se zidésca ceva in primavéra, se nu uite a-si aduná acum piétr'a sí lemnele trebuincióse, cà mai incolo se gramDESCU lucrurile. 5. Se curatiésca locurile de pietrii sí de musínóie.

6. Déca numai se póte, trebuie inceputu aratulu pentru semenarea lucernei, ovesului, orzului sí alte semintie primavératece, cari vinu semanate in mustulu ometului (zapadei).

7. Trebuie curatíte si desfundate siantiurile, cá se se scurga locurile si svénteze.

8. Trebuie imprasciatu (risipitu) gunoiulu caratu.

9. Trebuie macinatu bucate cá se avemu farina pe mai multa vreme.

10. Trebuie curatíti pomii de crengi uscate.

11. Déca paméntulu e destulu de svéntatu trebuie seménata scól'a de pomi ér paduretii ce voimu a-i altuí la primavéra — de nu i-amu mutatu asta tómna — baremi acumu trebuie se-i mutámu in scól'a de altuire.

12. Trebuie taiate ramurile pentru altuirea primavería si puse in nasipu révânu pâna vomu aveá lipsa de ele. Se bagámu inse séma se nu degere ori se le róda siorecii, unde le punemu.

13. Trebuie lasati berbecii la oile, care voimu se fete in Iuliu.

14. Se cautámu desu grajdurile vaciloru, cà acumu e tempulu fetatului loru.

15. *In luna lui Fauru se mai ai baremi jumetate nutretiulu.*

16. Viteloru de trasu sí de prasila se le dai acumu nutretiulu celu mai bunu, ce l'ai grijitu din tómna anume pentru asta vreme; boiloru sè le dai desu urluéla de orzu cu paie maruntíte.

17. Vitieiloru se se ascérna desu; déca au urdinare (déca se cufurescu) pune in mai multe locuri prin staulu creta, cá lingându-o se si vina-n fire.

18. Se fimu cu bagare de séma cà: oile imparechiate (mârlite) in septembrie, acumu prindu a fetá; asemenea prindu a fetá scrófele, cari s'au vieritu in inceputulu lui octobré. — Frigulu umedu e periculosu (primejdiosu) pentru purcei. Cá se nu faca purceii pèduchi, trebuie se presarámu cenusia prin ascernutulu loru.

19. Stupii trebuescu curatiti si aerisati, ér celoru slabi trebuie se le punemu de mâncare.

20. In Fauru e sí tîmpulu mutatului cosinitieloru de albine. — Éta cà si iér'n'a are ce lucrá economulu numai se voiésca; dreptu acea: *josu cu pip'a*, afara din birtulu celu puturos de rachie, si-haidati la câmpu, iu natur'a cea frumósa a lui D.dieu sântulu, se ne cautâmu de lucru!

Ce ne spunu betranii despre tîmpu?

1. Faurariulu albu intaresce semenaturile.
2. Faurariulu uritu infrumsetiéza pe Maiu.
3. Cându nu inghiétia in Februariu, nu suntu semne de anu mânosu.
4. Venturile de nordu (miadia nopte) din fauru, pre-anu mânosu.

Ghicituri.

1. E rosia — mèru nu e; pàturi are sí nu-i placinta; ce e?
ciép'a
2. La capu pieptene,
La códa secere,
La mijlocu pepine,
La peciore — rescitóre; ce e?
cocosiulu
3. Éca-o, nui! ce e?
schintei'a.
4. Troci-trocite,
Frundie 'nfrundíte,
Ciocane ciocanite; ce e?
alun'a.
5. De ací pâna-n muntele mare
Totu funduri de caldare; ce e?
musiunoiiele.
6. De ací pâna la munte
Totu zale merunte; ce e?
furnicile.
7. Ce se sue in podu fara scara?
fumulu.
8. Bumbu de auru
Pe o pele de tauru; ce e?
sórele.
9. Pogace rasa
In stresna de casa; ce e?
lun'a.
10. Ce trece prin apa sí nu se uda;
umbr'a, vitielulu in vaca s. a.